

Nr 124.

Av herr **Lindhagen**, om ett neutralt världsspråk som en grundval för en internationell rättsordning och varaktig fred.

Det är det gemensamma språket som enar människorna med det starkaste och varaktigaste av alla band.

Napoleons utrikesminister Talleyrand.¹

I de fem huvudorsakerna till rustningar och krig, vilkas betvingande är grundvalen för internationell rättsordning och varaktig fred, har nationernas självbestämmanderätt merendels satts i teten som den viktigaste förutsättningen. I själva verket är världsspråket en aktuellare fråga dels därför att det är främst de skilda språken, som skapa de skilda nationaliteterna, dels därför att den är jämförelsevis lättare att genomföra och därigenom även blir en vägröjare för självbestämmanderätten. De som tala samma språk känna sig såsom hemma hos varandra, de som tala olika »främmande» språk äro »främlingar» för varandra. Det egna språket kännetecknas ock med namnet modersmålet. Ingen är född till ett visst språk. Det är modern, som alltifrån det hon lutar sig över sitt barn i vaggan inlär konstgjort språk hos barnet.

I gångna tider ha först heroer i den intellektuella världen förstått, vilken revolution för freden i världen skulle komma med ett världsspråk vid sidan av de röriga, hatfulla och oneutrala nationalspråken. De lärde i europeiska länder begagnade sig också under medeltiden av latinet som ett gemensamt europeiskt språk.

Men det stora problemet är att skapa ett världsspråk för alla människor i alla världsdelar. Detta förstod först småfolket. De söka sig fram till kunskap i något av de framkomna världsspråkssystemen, som de hyste den största förhoppning till. Genom dessa myrornas flit har esperanto, skapat av polacken Zamenhof, slagit igenom som tänkt världsspråk. Nu är det lärdomen, studentexamensfolket och likar, som i skolorna trugats med franska, engelska och tyska grammatikor, som i regel representerar nedblickandet på världsspråket, även kallat »kronan på våra internationella inrättningar». De uppgeva sitt lands frihet, självständighet i den internationella samfärdseln andligt och ekonomiskt genom att obetänksamt låta sitt fädernesland förtryckas av dessa tre röriga språkfamiljers övervälde såsom världsspråk. Ett fundamentalt bevis även det, med huru liten vishet världen regeras. Eller som Kinas statsman Lao-tse, som levde långt före Kristus, uttryckte sig: »de som äga den sanna insikten höra ej till de högt lärde, de som äro högt lärde sakna den sanna insikten». Även språkmän gå dock in för ett neutralt världsspråk med esperanto på programmet.

¹ Jfr motion I: 127.

Även inom dessa instanser börja omsider många inse, att slutmålet dock måste vara ett enda världsspråk. Det förordas inom denna övre värld inom de små staterna såsom i Sverige att välja *engelskan* till världsspråk. Det är dock omöjligt av sin rikedom på ord med skilda betydelser, sitt dödsmerke att nästan varje ord och varje stavelse uttalas på annat sätt än som det skrives. Slutligen och *framförallt* är engelskan inget neutralt språk. Det skulle därmed skänka det engelska språket ett våldsamt herravälde över den övriga världen. Man bör nu fråga de övriga stormakterna, om de vilja antaga engelska som världsspråk. De komma att säga nej. Därmed blir saken klar.

Symptomatiskt för det stora behovet är ock, att när folkförbundet stod i sitt första före i portgången, kom såsom ett skott förslag från 14 staters delegerade, att förbundet skulle omedelbart antaga esperanto till världsspråk och propagera för detsamma. Förslaget skickades till förbundets generalsekretariat, som då lyckligtvis var en japan. Han avgav en vidlyftig enquête med förord för esperanto, som också redan antagits som referentspråk i japanska universitet i stället för engelska, franska och tyska. Detta förord skickades sedan till förbundets lilla kommission för »intellektuellt samarbete». Där blev det splittring, men en liten majoritet förordade i stället »de levande språken», vilka som bekant äro många och därtill dödfödda för var och en som ej har något av desamma till modersmål. Samtidigt avgav engelska vetenskapsamfundets språkkommission ett utlåtande och förordade esperanto framför engelska och ido. Även svenska världsspråkskommittén med mig som ordförande ingav till förbundet sitt betänkande med förord för esperanto.

*

När jag år 1925 vid interparlamentariska unionen i Washington kom fram med en världsspråksmotion, förklarade stadens största tidning, att detta var det enda betydelsefulla förslaget inom denna »mångspråkiga församling». Men världsspråket måste vara det »amerikanska språket», sade tidningen. Vid avgörande i kongressen gillade dess president tanken men kom också till samma resultat. Sydamerikas parlamentarism, som för första gången var representerad, krävde att förhandlingarna skulle få föras icke blott på franska, engelska eller tyska utan även på spanska. Då sprang en japan upp i talarstolen och förklarade, att om det skulle talas spanska, så skulle det också talas japanska vid kongressen. Vid kongressens resa till Canadas huvudstad hade jag sällskap med en fransman, som sade sig förstå ett världsspråks oumbärlighet, men det skulle bli det franska språket, sade han. Strax efter min återkomst till hemlandet besökte den förutnämnde japanen mig på mitt ämbetsrum till min överraskning. Vi blevo som ett och gåvo varandra handen på att arbeta på en samverkan mellan Japan och Sverige för världsspråket esperanto.

Tidigare vid min resa i januari 1918 till Petrograd med regeringsuppdrag till förhandlingar med *Lenin* frågade jag honom i förbigående, om han ej ville intressera sig för ett världsspråk. Han blev överraskad, men svarade:

»Varför skall det vara ett världsspråk, vi ha ju redan tre och ryskan blir det fjärde.» Där ser man hur det hotar att gå. Ej långt efteråt utgav *Sovjets regering* frimärken med bilder av fyra vetenskapsmän. Det ena frimärket bar bilden av — Zamenhof! Den första och hittills enda regering, som gått i spetsen för ett världsspråk.

Ett par gånger under andra interparlamentariska kongressen begärde italienarna, att italienskan skulle få bli kongressspråk vid sidan av de tre hittills privilegierade språken. Jag upplevde oron vid dessa krav.

Nu nyligen har en framskjuten japan deklarerat, att naturligtvis måste vi ha ett världsspråk, men det fick ej bli engelskan, »ty *Japan tänkte ej bli någon koloni under England*». Det ordet tog prick.

*

Två gånger har jag fått majoritet i första kammaren för ett världsspråk. Den första gången ett avsevärt flertal, men då slogs den stora saken ihjäl av en liten majoritet i andra kammaren efter våldsamma avslagsyrkanden av den konservative överståthållaren Hederstierna och socialdemokraten Arthur Engberg, lidelsefull anhängare av Marx och hans ingångsspråk: »proletärer i alla länder förenen eder».

På internationella esperantokongresser i Danzig och Stockholm med massanslutningar ha bifallits motioner av mig, att kongressen måtte gå fram till världens regeringar med sina krav och vända sig särskilt till stormakterna. Styrelser äro i allmänhet obenägna att fördjupa sig i det väsentliga. Det var väl därför, som styrelsen för den allmänna internationella esperantorganisationen icke lär vidtagit någon åtgärd för effektuerande av kongressernas beslut.

I augusti 1939 hölls en kongress i Köpenhamn med arbetarnas esperantointernational. Bestyrelsen hade inbjudit mig såsom hedersgäst och jag svarade med att väcka tre motioner, en om samverkan mellan alla esperantorganisationer med samfälliga kongresser och även däremellan, vidare för en oavlätlig hänvändelse till regeringarna att beflita sig om världsspråkets genomförande och esperantos utväljande till världsspråk och för det tredje en hänvändelse till stormakterna i världen med uppfordran att uttala sig om de verkligen ville vara med om att antaga engelskan såsom världsspråk. Efter ivriga debatter under två dagar antogs motionerna i princip enhälligt av kongressen. En liten majoritet ville dock, att det allmänna esperantoförbundet skulle ta initiativ till samförståndet och då lovade arbetarnas esperantoförbund att vara med.

I övrigt hänvisar jag till mina tidigare ingående framställningar till riksdagen i världsspråkfrågan, förtecknade i en bilaga till motionen I: 193 för år 1939 ävensom mina memoarers berättelser särskilt i tredje delens kapitel Drömmen om mänskligheten, ett blad ur stridernas historia med 26 underkapitel. Likaså återopagas en jämväl på Bonniers förlag utkommen broschyr i förlagets distribution, kallad »La paix mondiale, choix de discours de Carl Lindhagen sénateur de Suède, ancien bourgmestre de Stockholm, doyen

du riksdag Suédois». Talen där äro omväxlande framförda på engelska, franska, tyska och esperanto.

Det hemställes,

att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t äska stöd vid en stundande världsfredskongress eller annorledes för ett neutralt världsspråk såsom esperanto vid sidan av nationalspråken som en fundamental grundval för samförståndet mellan folken till förverkligandet av deras internationella rättsordning och en varaktig fred.

Stockholm den 23 januari 1940.

Carl Lindhagen.
